

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. Анна Александрова-Караманова, доктор
Департамент „Психология“, Институт за изследване на населението
и човека – БАН

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна
степен „**доктор**” в област на висшето образование 7. Здравеопазване и
спорт, професионално направление 7.6. Спорт, докторска програма
„Спортна психология“

Автор: Боряна Мирославова Палатова
Тема: Био-психо-поведенчески профили и регулация на телесната
маса

Научен ръководител: доц. Живка Желязкова-Койнова, доктор

Дисертационният труд на Боряна Мирославова Палатова на тема „Био-психо-поведенчески профили и регулация на телесната маса“ е посветен на изключително актуалния в последните десетилетия проблем за постигане и поддържане на здравословно телесно тегло в контекста на глобалната епидемия от затлъстяване и увеличаващия се болестен товар, дължащ се на повишена телесна маса, и паралелно протичащия процес на нарастващо разпространение на хранителни нарушения и хранителни разстройства. От голямо значение са както теоретичните аспекти на проблема, свързани с идентифициране на значими биологични, психологични и социални фактори и изследване на тяхното взаимодействие и механизми на влияние, така и практическите аспекти като осигуряване на терапия и психосоциална подкрепа на индивиди с повишена телесна маса, търсещи помощ, и

повишаване на информираността на обществото и на специфични рискови групи относно проблемите на свръхтеглото и хранителните нарушения.

Така очертаната проблематика е по своята същност интердисциплинарна, намираща се в пресечната точка на био-медицинските и психологическите науки. Едно от достоинства на дисертацията е опитът за интердисциплинарно изследване, включващо едновременното проучване на био-медицински и психологически/ поведенчески фактори, в съответствие със съвременните подходи за адресиране на проблемите с регулацията на телесната маса.

Представеният научен труд се състои от 204 страници, от които 170 страници основен текст, 18 страници библиографска справка, 14 страници приложения, 2 страници заглавна страница и съдържание. За илюстриране на получените резултати са използвани 24 фигури и 21 таблици. Библиографията включва 199 заглавия, сред които 16 на български език и 183 на английски език, значителна част от тях от последните 10 години.

Съдържанието е организирано според класическия модел от три части, включващи Теоретична постановка, Методология на изследването и Анализ и дискусия. Освен това дисертацията включва увод, изводи, препоръки, списък на използваната литература и приложения, съдържащи инструментариума на изследването и допълнителен илюстративен материал.

Първа глава представя теоретичната постановка на проблема. Разгледани са теории, модели и типове класификации на регулацията на телесната маса от гледна точка на био-медицинските науки; разгледани са хранителните нарушения и хранителните разстройства. Представени са биологични рискови фактори за нарушения в регулацията на телесната маса. В недостатъчна степен е представена психологическата перспектива към проблема – не е направен преглед на теоретични модели от областта на психологията, представящи

психосоциалните механизми на детерминиране и регулация на здравното поведение (хранене, физическа активност и контрол на теглото) и на огромния масив от психологически изследвания по темата контрол на теглото, натрупан в последните четири десетилетия във връзка с бурното развитие на областта психология на здравето. Представени са психологични рискови фактори, включващи мотивация, убеждения, неудовлетвореност от образа на тялото, депресивно настроение, големите пет личностни фактора, перфекционизъм и самооценка, и поведенческите фактори хранене и физическа активност.

Втора глава разглежда методологията на изследването, като представя хипотеза, цел, задачи, методи и организация на изследването. Извадката обхваща 1189 изследвани лица, със силно преобладаване на жените (77,8%). В основната си част структурираният въпросник включва скали за оценка на заложените психологични и поведенчески фактори, малка част от него са въпросите за оценка на биологичните фактори. Налице е дисбаланс между доминирана от био-медицинската перспектива теоретична част и доминирана от психологическата перспектива методологична част, което допринася за трудното проследяване на връзките между теоретичните предпоставки и постановката на изследването.

Методологията съдържа утвърдени психометрични инструменти, създадени са и подходящи методи от автора. Някои отделни въпроси обаче не са формулирани достатъчно прецизно.

Трета глава включва анализа и интерпретацията на резултатите. Анализът е представен в две части – предварителен анализ за оценка на психометричните характеристики на използваните инструменти и описателна статистика на част от променливите, чиято цел е подбиране на най-подходящите променливи за изготвяне на латентен модел, и основен анализ – латентен клас анализ.

В предварителния анализ са разгледани връзките на индекса на телесната маса с населеното място; възрастта; предразположеността за натрупване на свръхтегло; здравния статус; чувствителността към сигналите за глад, засищане и ситост; стабилността на телесната маса; мотивацията за контрол на теглото, здравословно хранене и здравословно ниво на физическа активност; убежденията; депресивното настроение; големите пет личностни черти; перфекционизма; самооценката; представата за себе си; хранителни нагласи (ЕАТ-26); ниво на физическа активност и стилове на хранене. За модела на латентните класове са подбрани общо 11 индикатора, включващи ИТМ, 3 биологични, 3 психологични и 4 поведенчески индикатора. Могат да се отправят критики към основанията за формирането на индикатора „успешно отслабнали“.

Изготвеният модел на латентните класове дава възможност за диференциране на групи от индивиди със сходни био-психо-поведенчески характеристики и сходна регулация на телесната маса и е основен принос на дисертационния труд. Изведени са 5 латентни класа: „нормативен“, „затлъстяване“, „хранителни нарушения“, „физически активен тип“, „успешно отслабнали“.

Недостатък е отсъствието на анализ на фактора пол във връзката му с ИТМ и в рамките на анализа на латентните класове, особено при силно доминиращия женски пол в извадката. От психосоциалните изследвания е добре известно, че полът е ключов фактор при самооценката на теглото, при специфичните мотиви и поведението за контрол на теглото и предполага значими различия в съзнателната регулация на телесната маса.

Като цяло в изследването са получени много значими и интересни резултати, които могат да бъдат основа на бъдещи изследвания и да очертаят насоки по отношение на превенцията и терапията на разглежданите проблеми.

Препоръчително е задълбочаването на анализа и интерпретациите от психо-поведенческа перспектива.

Представени са 8 извода, формулирани на основа на получените резултати, и 5 препоръки, насочени към практиката.

За приноси на дисертационния труд считам интердисциплинарния характер на изследването, разкриването на латентни класове от индивиди със сходни био-психо-поведенчески профили и регулация на телесната маса, едновременното проучване на затлъстяването и хранителните нарушения в България и разработването на нови методи за оценка на изследваната проблематика.

Авторефератът отразява основните моменти в дисертацията. Представени са две публикации по темата на дисертационния труд.

Заклучение

Въз основа на достойнствата на предложения дисертационен труд, актуалната проблематика, проведеното интердисциплинарно научно изследване, значителната теоретична и практическа стойност и посочените приноси, давам положителна оценка и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Боряна Мирославова Палатова образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.6. Спорт, докторска програма „Спортна психология“.

гр. София,

28.01.2022 г.

Изготвил становището:

/Доц. Анна Александрова-Караманова, д-р/

S T A T E M E N T

by Assoc. Prof. Anna Alexandrova-Karamanova, Ph.D.
Department of Psychology, Institute for Population and Human
Studies – Bulgarian Academy of Sciences

Of the dissertation work for the acquisition of the educational and scientific degree "Doctor" in the field of higher education 7. Healthcare and sports, professional field 7.6. Sports, doctoral program "Sports Psychology"

Author: Boryana Miroslavova Palatova
Topic: Bio-psycho-behavioral profiles and regulation of body mass
Supervisor: Assoc. Prof. Zhivka Zhelyazkova-Koynova, Ph.D.

The dissertation of Boryana Miroslavova Palatova on "Bio-psycho-behavioral profiles and regulation of body mass" is dedicated to the extremely pressing issue in recent decades of achieving and maintaining a healthy body weight in the context of global epidemic of obesity and rising burden of disease due to increased BMI, and of the parallel process of increasing prevalence of eating disturbances and disorders. Both the theoretical aspects of the problem related to the identification of significant biological, psychological, and social factors and their interaction and mechanisms of influence, and the practical aspects such as providing therapy and psychosocial support to overweight or obese individuals seeking treatment and raising awareness among the public and specific risk groups about the problems of overweight, obesity and eating disorders, are of great importance.

The above-described issues are inherently interdisciplinary, lying at the intersection of biomedical and psychological sciences. One of the merits of the dissertation is the attempt for interdisciplinary research, including the simultaneous

study of biomedical and psychological/behavioral factors, in accordance with modern approaches to addressing the problems of body mass regulation.

The presented scientific work consists of 204 pages, of which 170 pages of main text, 18 pages of bibliography, 14 pages of appendices, 2 pages of title page and contents. Twenty-four figures and 21 tables were used to illustrate the results obtained. The bibliography comprises 199 titles, including 16 in Bulgarian and 183 in English, a significant part of them from the last 10 years.

The contents are organized according to the classical model containing three parts, including Theoretical Formulation, Research Methodology and Analysis and Discussion. In addition, the dissertation includes an introduction, conclusions, recommendations, a list of references and appendices, containing the research methods and additional illustrative material.

The first chapter presents the theoretical formulation of the problem. Theories, models, and types of classifications of body mass regulation from the point of view of biomedical sciences are considered; eating disturbances and disorders are discussed. Biological risk factors for body mass dysregulation are presented. The psychological perspective on the problem is insufficiently presented – there is no review of theoretical models in the field of psychology, presenting the psychosocial mechanisms of determination and regulation of health behavior (nutrition, physical activity, and weight control), and no review of the vast array of psychological research on the topic of weight control, accumulated in the last four decades in connection with the rapid development of the field of health psychology. Psychological risk factors are presented, including motivation, beliefs, body image dissatisfaction, depressed mood, the big five personality factors, perfectionism, self-esteem, behavioral factors, eating behavior and physical activity.

The second chapter discusses the research methodology, presenting the hypothesis, aim, tasks, methods, and organization of the research. The sample

includes 1189 respondents and is strongly dominated by females (77.8%). The structured questionnaire includes mostly scales for assessing the set of psychological and behavioral factors, a small part of it is focused on questions assessing biological factors. There is an imbalance between the theoretical part dominated by the biomedical perspective and the methodological part dominated by the psychological perspective, which contributes to difficult tracking of the connections between the theoretical prerequisites and the formulation of the research study.

The methodology contains well-established psychometric tools, and appropriate methods have been created by the author. However, some individual questions are not formulated precisely enough.

The third chapter includes the analysis and interpretation of the results. The analysis is presented in two parts - preliminary analysis to assess the psychometric characteristics of the methods used and descriptive statistics of some variables, which aims to select the most appropriate variables for latent modeling, and basic analysis - latent class analysis. In the preliminary analysis the associations of BMI with number of variables are considered, including place of residence; age; the predisposition to gain weight; health status; sensitivity to signals of hunger and satiety; body mass stability; motivation for weight control, healthy eating and healthy level of physical activity; beliefs; depressed mood; the big five personality traits; perfectionism; self-esteem; self-image; eating attitudes (EAT-26); level of physical activity and eating styles. A total of 11 indicators were selected for the latent class model, including BMI, 3 biological, 3 psychological and 4 behavioral indicators. The grounds for the formation of the indicator "successful weight loss" can be criticized.

The prepared model of latent classes allows for differentiation of groups of individuals with similar bio-psycho-behavioral characteristics and similar body mass regulation and is a major contribution of the dissertation. There are 5 latent

classes: "normative", "obesity", "eating disorders", "physically active type", "successful weight loss".

A disadvantage is the missing analysis of gender in its relationship with BMI and within the analysis of latent classes, especially considering the strongly dominating female gender in the sample. Based on psychosocial research, it is well known that gender is a key factor in the self-assessment of weight, of specific motives and behaviors for weight control. Significant differences in the conscious regulation of body weight by gender are expected.

Overall, the study has obtained very significant and interesting results, which can be the basis for future research and outlining guidelines for the prevention and treatment of these problems. It is advisable to deepen the analysis and interpretations from a psycho-behavioral perspective.

Eight conclusions are presented, formulated based on the obtained results, as well as 5 recommendations aimed at practice.

The contributions of the dissertation include the interdisciplinary nature of the research, the discovery of latent classes of individuals with similar bio-psycho-behavioral profiles and body mass regulation, the simultaneous study of obesity and eating disorders in Bulgaria, and the development of new research methods.

The abstract reflects the main points in the dissertation. Two publications on the topic of the dissertation are presented.

Conclusion

Based on the merits of the proposed dissertation, its relevance, the conducted interdisciplinary research, its considerable theoretical and practical value, and its contributions, I give a positive assessment and I propose to the honorable members of the scientific jury to award Boryana Miroslavova Palatova the educational and

scientific degree “Doctor” in the field of higher education 7. Healthcare and sports, professional field 7.6. Sports, doctoral program "Sports Psychology".

Sofia

28 January, 2022

Prepared the statement:

/Assoc. Prof. Anna Alexandrova-Karamanova, Ph.D./